

10 VUOTTA DIALOGIA RUOTSISSA

Vetenskap & Allmänhet (VA) perustettiin Ruotsissa vuoden 2002 alussa. Järjestö vietti 10-vuotisjuhliansa Tukholmassa maaliskuussa. Se perustettiin edistämään dialogia ja avoimuutta yleisön ja tutkijoiden välillä. Aluksi jäsenorganisaatioita oli 14; nykyään niitä on 77, mm. yrityksiä, puolueita, järjestöjä, säätiöitä ja yliopistoja. Järjestöllä on kolme päätehtävää: tiedonkehityksen seuraaminen (mm. mielipidemittaukset, kuten Suomessa Tiedebarometri), keskustelujen ja workshopien järjestäminen sekä viestintä eli tietojen ja kokemusten välittäminen. Se on julkaissut verkossa ”työkälypakin” tiedeviestinnästä (www.kommuniceraforskning.se).

VA on järjestänyt vuodesta 2006 alkaen *Forskarfredag*-tapahtumaa, joka on kasvanut Ruotsissa koko ajan – paikkakuntia on nykyään jo 44 ja vieraita yhteensä 23 000. Syksyinen tapahtuma on sama kuin Euroopan unionin tukema Tutkijoiden yö (Researchers’ Night) muualla Euroopassa. Silloin näillä paikkakunnilla järjestetään mm. tiede-esityksiä, kokeita, näyttelyitä ja tiedekahviloita.

Keskustelu, jota käytiin VA:n juhlaseminaarissa, on tuttua myös Suomesta. Aiheita olivat mm. resurssien kohdentamisen ongelma tietees- sä, nuorten tutkijoiden asema ja elinkeinoelämän tarpeet. Yksi paneelin aihe oli, miten saada nuoret kiinnostumaan tieteenä ja tutkimuksesta. Tähän pyrkii Tukholmassa *Vetenskapens hus*, jossa kohtaavat koululaiset, opettajat, opiskelijat ja elinkeinoelämä. Kuninkaallisen teknillisen korkeakoulun ja Tukholman yliopiston ylläpitämässä kahdessa rakennuksessa on tarkoituksena saada koululaiset kiinnostumaan luonnontieteestä ja tekniikasta. Ohjelmia on mm. matematiikassa, fysiikassa ja biologiassa.

Juhlaseminaarissa pääpuhujana oli British Science Associationin toiminnanjohtaja **Sir Roland Jackson**. Hän kertoi yleisön ja tieteen kohtaamisesta Britanniassa. Yhdistyksellä on

neljä erilaista ohjelmaa, joilla suurta yleisöä yritetään tavoittaa. Tunnetuin on vuosittainen tiedefestivaali. Pyrkimyksenä on myös luoda uusia kulttuurisia rakenteita, joiden kautta voidaan välittää tietoa, olla yhteistyössä ja myös vastaanottaa tiedettä koskevia ehdotuksia. Jackson toteasi, että julkiselle dialogille tieteenä on eri maissa erilaisia instituutioita, kuten akatemit ja tutkimusinstituutit Britanniassa, Ranskassa, Yhdysvalloissa ja Saksassa. Joissakin maissa on kansallinen strategia ”tieteen kohtaamiselle”. Tällaisia maita ovat mm. Australia, Brasilia ja Kiina.

SCIENCE SLAM

Tiedettä voi tuoda myös kapakkaan, jossa yleisölle voi välittää tieteen tekemiseen tarvittavaa kipinää ja intohimoa, toteaa tutkija **Christian Rauch** Aalto-yliopiston perustieteiden korkeakoulusta. Science SLAM -tilaisuuksissa nuoret tieteen tekijät kiipeävät lavalle esittelemään ajankohtaista tutkimustaan luovalla tavalla. Kymmenminuuttisissa esityksissä esitystapa on vapaa – se voi olla vaikka laulua ja tanssia.

Saksassa syntyi muutama vuosi sitten Poetry SLAM -lavarunoustapahtumista Science SLAM, jossa esiintymislavalla on runouden sijasta tiedettä. Science SLAM Helsinki -tapahtumia berliniläinen Rauch on järjestänyt kahden Helsingin yliopiston tutkijan kanssa. Tähän mennessä on järjestetty neljä tapahtumaa. Tilaisuudet ovat englanninkielisiä. Niihin hakeudutaan verkkosivujen kautta, ja esitykseen saa myös valmennusta (<http://scienceslam.fi/>).

Korjaamossa Helsingissä 27.3.2012 järjestetyssä tapahtumassa oli kuusi esitystä. Niiden aiheina olivat virukset, sähköautot, yritysnimet, opiskelijoiden rakentama satelliitti, intuitio ja liikenneväsymys. Kaikille tieteenaloille tarkoitettussa leikkimielisessä kilpailussa yleisö äänesti lopuksi voittajasta.

MILJOONAPALKINNOT

Kaksi eurooppalaista neurotieteilijää **Christine Petit** ja **Karen Steel** ovat saaneet miljoonan euron aivotutkimuspalkinnon (The Brain Prize 2012) urauurtavasta työstään kuulemisen ja kuurouden genetiikasta. Palkinnon jakaa tutkimussäätiö The Grete Lundbeck European Research Foundation Kööpenhaminassa. Palkitut ovat kansainvälisesti johtavia tutkijoita periytyvän kuurouden alueella. Petit on College de Francen professori ja Steel työskentelee professorina ja päättäjänä Hinxtonissa lähellä Cambridgea.

Tekniikan Akatemia jakaa kahden vuoden välein kansainvälisen Millennium-tekniikaspalkinnon Helsingissä. Palkinto perustettiin kymmenen vuotta sitten. Toinen tänä vuonna palkittavista on **Linus Torvalds**, toinen japanilainen professori **Shinya Yamanaka**. Palkintosumma on yli miljoona euroa. Kesäkuussa selviää, missä suhteessa raha jaetaan eli kumpi ehdokkaista saa pääpalkinnon. Torvalds palkitaan uuden avoimen lähdekoodin käyttöjärjestelmän kehittämisestä, joka johti Linux-käyttöjärjestelmän ydinohjelman syntyyn. Yamanaka palkitaan ansioistaan kantasolututkijana. Hän kehitti uuden menetelmän tuottaa erittäin monikykyisiä kantasoluja (iPS-kantasoluja) käyttämättä alkion kantasoluja.

HUMANISTIEN KOULUTUS JA OPINNOT

Miten Helsingin yliopiston humanistisen tiedekunnan opetusta voitaisiin kehittää niin, että opiskelijat saisivat opinnoistaan parhaan mahdollisen irti tulevia työtehtäviä ajatellen? Tätä on selvitetty pilottiprojektissa yhteistyössä työnantajien ja vastavalmistuneiden maistereiden kanssa.

Projektiin osallistuneet työnantajat arvostavat humanistien laaja-alaista ja yleissivistävää tutkintoa. Kieli- ja kulttuuraineiden osaajia tarvitaan kaikkialla yhteiskunnassa. Humanistit oppivat tieteellistä ja kriittistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja sekä uuden tiedon tuottamista. Erityisvahvuuksia ovat tiedonhankintataidot ja kyky keskittyä olennaisiin asioihin. Myös viestintä- ja it-opetuksessa hankitut taidot keräsivät kiitosta.

Projektinhallintataitoja pitäisi oppia jo ennen työelämään siirtymistä. Opetukselta toivotaan enemmän projektimaisia kursseja, joilla humanistit oppisivat tiimityöskentelyä, työnjakoa ja aikataulutusta. Työnantajille tehdyt projektityöt pitäisi joustavammin hyväksyä osaksi tutkintoa.

Työelämään astumista helpottaa, jos on saanut oman alan työkokemusta harjoittelussa. Myös kansainvälisestä osaamisesta on etua. Valmistumisen hetkellä voisi auttaa myös kurssi, jolla humanistit oppisivat oman osaamisensa markkinointia ja yritysmaailman pelisääntöjä.

Ohjauksen ja motivaation puute hidastavat humanistien opintoja. Toinen, juuri valmistunut selvitys kertoo, että samat tekijät opiskelijasta riippuen saattavat joko hidastaa tai edistää opintoja. Esimerkiksi työssä käyminen, harrastukset ja perhe koettiin usein hidasteiksi, mutta toisaalta haastatelluista moni mainitsi niihin liittyvien tekijöiden myös edistäneen opiskelua. Edistäviä tekijöitä kysyttäessä merkittävään asemaan nousi opiskelukavereilta saatu vertaistuki. Opiskelun etenemiseen vaikuttavat selvästi myös opiskelijoiden itsesääätelytaidot ja lähestymistavat oppimiseen.

YLIOPISTOUUDISTUKSEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Vuonna 2010 voimaan tulleen yliopistolain arviointi on valmistunut ja annettu tiedoksi eduskunnalle. Lain vaikutuksia tarkasteltiin henkilöstön, hallintoelimien ja sidosryhmien näkökulmasta. Arviointi toteutettiin elokuun 2011 ja maaliskuun 2012 välisenä aikana. Arviointiraportin mukaan yliopistolakiuudistus on vaikuttanut ensivaiheessa enemmän yliopistojen strategiseen johtamiseen kuin henkilöstöpolitiikkaan. Vaikutukset näkyvät mm. strategisen ohjauksen ja talusjohtamisen vahvistumisena, sidosryhmäyhteistyön kehittymisenä sekä sisäisessä organisoitumisessa ja johtamisjärjestelmissä. Opetuksen ja tutkimuksen puolella vaikutukset ovat toistaiseksi olleet vähäisiä.

Yliopistot ovat omaksuneet nopeasti uuden roolinsa työnantajana ja käyttävät aktiivisesti työnantajavaltaansa. Arvioinnin mukaan laki-

uudistus ei ole kohentanut yliopistohenkilöstön työtyytyväisyyttä. Sidosryhmät suhtautuivat uudistukseen myönteisemmin kuin henkilöstö. Sidosryhmät katsoivat, että yliopistot ovat aikaisempaa kyvykkäämpiä reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin.

Professoriliiton ja Tieteentekijöiden liiton mielestä raportti paljastaa karusti sen, että henkilöstön asema on jäänyt hallintoa ja taloutta painottavan uudistuksen jalkoihin. Kollegiaalisuuden vaje näkyy henkilöstön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien puutteena. Tieteentekijöiden liiton julkaisema kirja *Toiseksi paras? – Tieteentekijät ja uusi yliopisto* (toim. **Matti Vesa Volanen**, 2012) osoittaa, että yliopistolaiset painiskelevat kovien ristiriitojen paineissa. Näiden kahden liiton kevätseminaarissa 20.4. todettiin, että yliopistot etsivät ”amebamaisesti” keinoja luovia perinteisen sivistysyliopiston ja yritysmaisytyden välimaastossa. Osaltaan tähän on pakottamassa jatkuvat rahoitusleikkaukset.

Valtioneuvoston käsittelyssä hyväksyttiin juuri ennen seminaaria uusi yliopistojen rahoitusmalli. Yliopistojen rahoitusta uudistetaan vuoden 2013 alusta lukien. Uusi rahoitusmalli korostaa laatua, vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja kansainvälisyyttä. Rahoitusmallin muutos vaikuttaa kevään 2012 aikana käytäviin opetus- ja kulttuuriministeriön ja yliopistojen välisiin neuvotteluihin. Valtion rahoitusta yliopistoille kohdennetaan erityisesti suoritettujen tutkintojen ja opintopisteiden sekä tieteellisten julkaisujen ja kilpaillun tutkimusrahoituksen perusteella.

UUODEN TIEDEKIRJA -PALKINTO 2011

Vuoden tiedekirja -palkinto on myönnetty filosofian tohtori **Tuomas Teporalle** teoksesta *Sinun puolesta elää ja kuolla. Suomen liput, nationalismi ja veriuhri 1917–1945* (WSOY). Palkinto on suuruudeltaan 10 000 euroa. Kunniamaininnan (2 500 euroa) sai professori **Juha Sihvola** teoksesta *Maailmankansalaisen uskonto* (Otava). Palkinto jaettiin Tieteellisten seurain valtuuskunnan kevätkokouksessa 23.3.2012.

Palkinnon myöntävät Tieteellisten seurain valtuuskunta ja Suomen tiedekustantajien liitto, joka myös rahoittaa palkinnon. Palkintoraatiin kuuluivat tänä vuonna tutkimusjohtaja **Leena Suurpää**, professori **Ari Sihvola** ja professori **Kimmo Katajala**. Raadin sihteerinä toimi tiedotuspäällikkö **Ilari Hetemäki**. Vuoden tiedekirja -palkinto myönnetään edellisenä vuonna ilmestyneelle erityisen ansiokkaalle suomalaiselle tiedekirjalle. Palkintoa on jaettu vuodesta 1989 alkaen.

Perusteluissaan raati painotti tieteellisen julkaisemisen yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Molemmat palkitut teokset ovat tieteentekijöiden painavia puheenvuoroja ajankohtaisista teemoista. Ne avaavat tuoreita ja tieteen keinoin perusteltuja näkökulmia käynnissä olevaan julkiseen keskusteluun nationalismista ja suvaitsevaisuudesta.

TSV:N KEVÄTKOKOUS

Tieteellisten seurain valtuuskunnan kevätkokouksessa hyväksyttiin viisi uutta jäsenseuraa. Uusia jäseniä ovat Maaseudun uusi aika (per. 1999, pj. **Tuija Mononen**), Suomen arviointiyhdistys (per. 1999, pj. **Liisa Horelli**), Suomen kirjahistoriallinen seura ry (per. 1997, pj. **Tuija Laine**), Suomen klassillisen arkeologian seura (per. 1992, pj. **Eero Jarva**) ja Suomen Verensuonitieteen yhdistys (per. 1989, pj. **Kaj Metsärinne**). Tieteellisten seurain valtuuskuntaan kuuluu neljä tiedeakatemiaa ja 260 tieteellistä seuraa kaikilta tieteenaloilta.

Kokouksen edellä esitelmän ”Tutkimusetiikka ja yliopiston arki” piti Tutkimusetiikan neuvottelukunnan puheenjohtaja, kansleri **Krista Varantola**. Tilaisuudessa esiteltiin TSV:n uusi julkaisupäällikkö **Johanna Lilja** ja hyvästeltiin eläkkeelle siirtyvä julkaisupäällikkö **Eeva-Liisa Aalto**.

Ilari Hetemäki